

УДК 347.736

DOI: 10.15587/2523-4153.2026.355387

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АРБИТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В ПРОЦЕДУРІ ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ МАСИ ТА ПОВЕРНЕННІ АКТИВІВ БОРЖНИКА

А. Ф. Забарін

The article examines the role of the arbitration manager performing the functions of a liquidator as the central figure in bankruptcy proceedings.

It defines and investigates the legal status and powers of the liquidator depending on the nature and direction of his/her actions, and identifies the primary duty of the liquidator, which consists in implementing the full range of measures aimed at searching for and identifying the debtor's assets, as well as taking sufficient and effective steps to recover (reclaim) them from the possession of third parties.

In light of the purpose and objectives of the scientific study, the article analyses key practical problems encountered by the arbitration manager in the procedure of forming the liquidation estate and recovering the debtor's assets.

It examines deficiencies in the legal regulation that affect the effectiveness of the arbitration manager's activities in the liquidation procedure for legal entities.

These shortcomings are inherent not only in the current Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures (hereafter CUBP) – the principal legislative act in this field – but also in other laws of Ukraine, including the Law of Ukraine "On Court Fees" and the Law of Ukraine "On Banks and Banking".

In order to enhance the effectiveness of the arbitration manager's activities in forming the liquidation estate and recovering the debtor's assets, the introduction of appropriate legislative amendments is proposed to: point 4 of part 1 of Article 12 of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures; point 1 of part 1 of Article 61 of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures; point 12 of part 4 of Article 62 of the Law of Ukraine "On Banks and Banking"; point 4 of part 1 of Article 8 of the Law of Ukraine "On Court Fees".

It is established that the implementation of the aforementioned legislative amendments to the current legislation of Ukraine will not entail any expenditures from the state or local budgets, while at the same time contributing to an increase in the efficiency of the arbitration manager's performance of the duties assigned to him/her

Keywords: arbitration manager, bankruptcy, liquidation estate, debtor, recovery of debtor's assets, liquidator, formation of liquidation estate, insolvency, restoration of solvency, legal status, powers

How to cite:

Zabarin, A. F. (2026). Legal issues in the activities of an arbitration manager in the procedure of forming the liquidation estate and recovering the debtor's assets. ScienceRise: Juridical Science, 1 (33), 9–16. <http://doi.org/10.15587/2523-4153.2026.355387>

© The Author(s) 2026

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Інститут арбітражного керуючого є ключовим та визначальним в процедурі банкрутства юридичної особи.

Виключно активна роль та залученість арбітражного керуючого до процедури формування ліквідаційної маси боржника та повернення його активів сприятиме досягненню основних цілей процедури банкрутства – задоволення вимог кредиторів та забезпечення публічних інтересів.

Багато в чому ефективність ліквідатора залежить від його ділових та професійних якостей, знань законодавства й актуальної практики Верховного Суду.

Ефективна діяльність арбітражного керуючого щодо наповнення ліквідаційної маси банкрута має наслідком не тільки задоволення грошових вимог кредиторів, а й досягнення відновлення платоспроможності боржника.

Наповнення ліквідаційної маси банкрута дозволяє запобігти ліквідації боржника як юридичної особи, що має особливо важливе значення в умовах кризового періоду економіки України, викликаних війною.

Запобігання ліквідації боржника забезпечує досягнення балансу інтересів кредиторів та боржника, а також захисту публічних інтересів (збереження існування платника податків; недопущення скорочення робочих місць; продовження виробництва товарів, робіт, послуг для задоволення суспільних потреб тощо).

Не зважаючи на те, що роль арбітражного керуючого в процедурі формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника є визначальною, в практичній діяльності ліквідатори досить часто стикаються із недосконалістю правового регулювання проведення ліквідаційної процедури, що призводить до зниження ефективності їх діяльності.

З метою підвищення ефективності діяльності арбітражних керуючих під час формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника необхідним є здійснення систематичного аналізу банкрутного законодавства, виявлення відповідних недоліків практичного правозастосування та розроблення наукових пропозицій щодо вдосконалення банкрутного законодавства у відповідній частині.

2. Літературний огляд

Правовий статус арбітражного керуючого, як центральної фігури в процедурі банкрутства був предметом наукового дослідження Кабенюк Ю. В., яка зазначила, що прямий та основний обов'язок ліквідатора це забезпечення задоволення вимог кредиторів [1].

Хомко Л. В., Яновицька А. В. в своїй науковій роботі зазначили, що завдяки набранню чинності КУзПБ, правовий статус центральної фігури процедури банкрутства – арбітражного керуючого, набув особливого значення [2].

Бутирською І. А. запропоновано здійснення поділу повноваження ліквідатора у справі про банкрутство залежно від характеру та спрямованості дій [3].

Жуковим С. О. визначено головний обов'язок ліквідатора, що полягає у здійсненні всієї повноти заходів, спрямованих на виявлення активів боржника [4].

При цьому, у вітчизняній науці питання формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника в контексті діяльності арбітражного керуючого, який виконує повноваження ліквідатора, не розкрито; відсутній науковий аналіз діючого банкрутного законодавства в аспекті ролі арбітражного керуючого в процедурі формування ліквідаційної маси повернення активів боржника; залишаються не описаними практичні проблеми, з якими стикаються арбітражні керуючі під час виконання повноважень ліквідатора, а також не запропоновано шляхи їх вирішення.

3. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є виявлення правових проблем діяльності арбітражного керуючого в процедурі формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з процедур банкрутства задля підвищення ефективності діяльності арбітражних керуючих, які виконують повноваження ліквідатора.

Для досягнення мети дослідження визначено такі завдання:

1) проаналізувати правовий статус та повноваження арбітражного керуючого, який виконує повноваження ліквідатора, в контексті формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника;

2) визначити ключові практичні проблеми, з якими стикаються арбітражні керуючі під час формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника;

3) дослідити недоліки правового регулювання, які впливають на ефективність діяльності арбітражного керуючого;

4) розробити конкретні пропозиції щодо внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства, Закону України «Про судовий збір» та інших актів для підвищення ефективності діяльності ліквідатора.

4. Матеріал і методи

Метод аналізу використовувався для дослідження норм Кодексу України з процедур банкрутства, інших законодавчих актів, наукових публікацій інших вчених. Порівняльно-правовий метод застосований для співставлення вітчизняного правового регулювання з досвідом інших країн (наприклад, *Insolvenzordnung*). Системно-структурний метод став основою для класифікації повноважень ліквідатора (на майнові, організаційні та управлінські). Формально-юридичний метод дозволив чітко сформулювати пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства.

Матеріалом наукового дослідження є положення чинного законодавства України, зокрема Кодекс України з процедур банкрутства, Закони України «Про судовий збір» та «Про банки і банківську діяльність», а також актуальна судова практика Верховного Суду та наукові публікації вітчизняних правників.

5. Результати дослідження та їх обговорення

В межах ліквідаційної процедури арбітражний керуючий, який здійснює повноваження ліквідатора, наділений сукупністю владно-розпорядчих, організаційних та представницьких повноважень.

Як зазначає Кабенюк Ю. В. прямий та основний обов'язок ліквідатора це забезпечення задоволення вимог кредиторів. До призначеного ліквідатора переходять права керівника (органів управління) банкрута. Вказане передбачає, що попереднє керівництво боржника, до введення ліквідаційної процедури, повністю відсторонюється від керування справами та звільняється. Ця норма є абсолютно логічною та закономірною, особливо у випадках, коли причиною банкрутства стає невідповідальне управління. Таке керівництво не повинно мати більше жодного відношення до господарюючої організації, а особливо вчиняти в подальшому будь-які дії від імені останнього [1].

Як зазначає Хомко Л. В. та Яновицька Л. В. завдяки набранню чинності КУЗПБ надзвичайну вагу отримує правовий статус центральної фігури процедури банкрутства – арбітражного керуючого. Адже саме на нього КУЗПБ покладає ключову функцію – здійснення неупередженого та антикризового менеджменту суб'єктом господарювання зі збереженням балансу між інтересами кредиторів та боржника на шляху відновлення платоспроможності боржника [2].

Бутирською І. А. запропоновано поділяти повноваження ліквідатора у справі про банкрутство залежно від характеру та спрямованості дій на три групи: майнові, організаційні та управлінські [3].

Погоджуюсь із запропонованим поділом повноважень ліквідатора, наведених Бутирською І. А.

При цьому, майнові повноваження в ліквідаційній процедурі вочевидь мають визначальний характер.

Майнові повноваження ліквідатора можна умовно поділити на чотири великі групи:

- 1) пошук, виявлення та повернення майна боржника, що перебуває у володінні третіх осіб;
- 2) усунення перешкод у користування майном боржника;
- 3) прийняття у своє відання майна боржника та забезпечення його збереження;
- 4) продаж майна боржника для задоволення вимог кредиторів.

Аналогічно із положеннями вітчизняного Кодексу України з процедур банкрутства врегулюванні повноваження арбітражних керуючих в інших західноєвропейських країнах.

Так, наприклад, параграфом 148 німецького закону про неплатоспроможність (Insolvenzordnung) встановлено, що після початку процедури банкрутства керуючий у справах про неплатоспроможність негайно вступає у володіння та контроль над усіма активами, що належать до маси неплатоспроможності [5].

Майнові повноваження ліквідатора в процедурі банкрутства вочевидь є пріоритетними та спрямовані на захист прав як кредиторів, так і самого боржника.

Джунь В.В. розглядає статус арбітражного керуючого крізь призму двох елементів:

а) процесуальний – арбітражний керуючий самостійний учасник провадження у справі про банкрутство, який діє з метою захисту чужих прав та обов'язків;

б) професійний – арбітражний керуючий це «агент майна боржника» [6].

Відповідно до частини 5 статті 65 КУЗПБ якщо майна банкрута вистачило для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, він вважається таким, що не має боргів і може продовжувати свою підприємницьку діяльність [7].

За таких умов, роль арбітражного керуючого у процедурі формування ліквідаційної маси боржника та повернення активів, що знаходяться у третіх осіб, забезпечення його збереження з метою наступного продажу, має визначальний та надзвичайно важливий характер.

Бездіяльність ліквідатора щодо виконання вказаних повноважень матиме наслідком відсторонення його від виконання відповідних повноважень.

Як доцільно зазначає Бурцева І. Ю., у разі, якщо арбітражний керуючий виконуватиме покладенні на нього повноваження неефективно, положеннями КУЗПБ передбачено право комітету кредиторів ініціювати перед господарським судом відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень. У постановках Верховного Суду від 20.06.2018 у справі № 911/5186/14, від 18.06.2019 у справі № 904/3388/15, від 20.11.2019 у справі № 924/159/14 вказано, що усунення арбітражного керуючого (керуючого санацією, розпорядника майна, ліквідатора) – це право суду, яким він може скористатися у разі доведення порушення арбітражним керуючим балансу інтересів боржника та кредиторів, внаслідок невиконання або неналежного виконання покладених на нього обов'язків відповідно до вимог Закону про банкрутство [8].

Слід зазначити, що в практичній діяльності арбітражні керуючі з метою формування ліквідаційної маси стикаються з необхідністю виявлення прихованих або відчужених активів з метою їх повернення у власність боржника.

Посадові особи, а також засновники боржника, розуміючи втрату контролю над управлінням юридичної особи після переходу до ліквідаційної процедури, як правило, здійснюють заходи

із приховування майна боржника, переоформлення його на третіх осіб, списання дебіторської заборгованості шляхом фіктивного зарахування взаєморозрахунків тощо.

Бутирська І.А. виділяє три підстави включення майна банкрута до ліквідаційної маси: приналежність на праві власності, приналежність на праві господарського відання та виявлення в ході ліквідаційної процедури. Якщо з першими двома підставами все зрозуміло, то третя підстава (виявлення в ході ліквідаційної процедури) є широким поняттям та включає до свого складу проведення інвентаризації [3].

До вищезазначених підстав для включення майна до ліквідаційної маси слід також визначити таку підставу, як повернення (витребування) майна боржника, що знаходиться у третіх осіб.

Активна роль арбітражного керуючого під час формування ліквідаційної маси є необхідною як під час виявлення майна, що належать боржнику, так і під час його повернення (витребування) від третіх осіб.

Слід погодитися із Жуковим С.В., який вказує на те, що обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів, спрямованих на виявлення активів боржника.

Водночас ні в кого не має виникати обґрунтованих сумнівів щодо їх належного здійснення (принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі [4].

На практиці досить часто існують випадки, коли попереднє керівництво юридичної особи не йде на жодний контакт із арбітражним керуючим, не передає майно боржника, та навіть не надає інформацію про перелік такого майна та місце його розташування.

В такому випадку на арбітражного керуючого покладається функція з пошуку та виявлення майна, що належить боржнику.

Така діяльність арбітражного керуючого із виявлення активів боржника є комплексною та полягає не лише в отриманні інформаційних довідок (витягів) з державних реєстрів, направлення запитів та отриманні відповідей від державних (реєструючих органів), а також потребує проведення аналізу фінансової звітності боржника (балансів), аналізу банківських виписок боржника за три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство, аналізу податкових декларацій боржника, в тому числі з податку на додану вартість.

З метою проведення повного та всебічного аналізу фінансової звітності та податкових декларацій боржника, ліквідатору необхідно залучати відповідних спеціалістів в галузі фінансів (бухгалтерії), проведення економічної експертизи та аудиту.

Слід констатувати, що на практиці арбітражний керуючий, який виконує повноваження ліквідатора, досить часто вимушений здійснювати залучення відповідних спеціалістів за власний рахунок через відсутність грошових коштів на банківських рахунках банкрута.

При цьому, без задіяння відповідних спеціалістів ліквідаційна процедура в багатьох випадках не буде проведена ефективно, що завдасть шкоди як кредиторам, так і боржнику.

Наразі чинним Кодексом передбачено залучення відповідних осіб та спеціалізованих організацій з оплатою їхньої діяльності за рахунок боржника або за угодою із кредиторами.

Так, відповідно до пункту 4 частини 1 статті 12 КУзПБ арбітражний керуючий має право залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб та спеціалізовані організації з оплатою їхньої діяльності за рахунок боржника, якщо інше не встановлено цим Кодексом чи угодою з кредиторами [7].

Однак формулювання вищевказаної норми закону є недосконалим та потребує внесенню відповідних законодавчих змін.

З метою підвищення ефективності діяльності арбітражного керуючого пропонуємо викласти зазначену норму в такій редакції:

“Арбітражний керуючий має право залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб та спеціалізованих організацій з оплатою їхньої діяльності за рахунок боржника, якщо інше не встановлено цим Кодексом чи угодою з кредиторами. В разі відсутності у боржника коштів на оплату послуг (робіт) залучених осіб та організацій, арбітражний керуючий має право звернутися до господарського суду із клопотанням про залучення необхідних осіб та спеціалізованих організацій (включаючи призначення судової експертизи) за рахунок кредиторів. Суд, встановивши обґрунтованість необхідності залучення та відсутність у боржника коштів, приймає рішення про залучення необхідних осіб та спеціалізованих організацій із покладенням обов'язку із авансування відповідних витрат на кредиторів пропорційно розміру їхніх вимог”.

Такі законодавчі зміни сприятимуть арбітражному керуючому в організації його діяльності, як ліквідатора, з метою виявлення активів боржника та їх повернення (витребування) від третіх осіб, оскільки наразі арбітражний керуючий в багатьох випадках вимушений самостійно оплачувати залучених спеціалістів та експертів, не маючи чітких гарантій повернення таких коштів.

Ще одним проблемним питанням є залучення спеціальних організацій для здійснення охорони майна боржника, а також оплати комунальних послуг, які необхідні для підтримання майна боржника в належному стані.

Зволікання із залученням спеціальних організацій, які надають послуги із охорони майна, що відноситься до ліквідаційної маси боржника, через відсутність у ліквідатора коштів, несе ризик знищення та навіть пошкодження такого майна.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 61 КУзПБ ліквідатор з дня свого призначення приймає у своє відання майно боржника, забезпечує його збереження [7].

З метою забезпечення схоронності та цілісності майна боржника необхідним є внесення змін до вказаного пункту кодексу та викладення його в наступній редакції:

“ліквідатор з дня свого призначення приймає у своє відання майно боржника, забезпечує його збереження. В разі відсутності у боржника коштів на залучення суб’єктів охоронної діяльності, оплату комунальних послуг, оплата таких послуг може бути покладена судом за клопотанням ліквідатора на кредиторів пропорційно розміру їхніх вимог”.

Такі законодавчі зміни сприятимуть забезпеченню схоронності майна, включеного до складу ліквідаційної маси боржника, що в кінцевому результаті призведе до можливості отримання більших грошових коштів від його реалізації.

Особливе значення в процесі формування ліквідаційної маси займає роль арбітражного керуючого при виявленні та подальшому стягненні дебіторської заборгованості боржника.

Стосовно стягнення дебіторської заборгованості Титова О. В. вказує, що її стягнення є одним з обов’язків ліквідаційної комісії в процесі консолідації ліквідаційної маси. На її думку, у межах процедури ліквідації втрачає значення поділ дебіторської заборгованості на поточну дебіторську та довгострокову. Має значення виділення у її складі сумнівного боргу та безнадійної дебіторської заборгованості [9].

Погоджуюсь із наведеною думкою, при цьому особливе значення все ж таки має питання встановлення наявності у боржника дебіторської заборгованості (права вимоги) до третіх осіб.

В разі виявлення такої заборгованості, ліквідатор вирішує питання щодо її стягнення на користь банкрута, або ж за узгодженням із комітетом кредиторів здійснює її реалізацію на аукціоні.

Досить часто на практиці арбітражні керуючі також стикаються із тим, що за надання виписок з банківських рахунків або виготовлення довідок про перелік рахунків боржника відповідними банками або Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, який здійснює функції тимчасової адміністрації відносно неплатоспроможних банків, виставляється рахунок на оплату.

При цьому, положеннями КУзПБ [7], а також Законом України “Про банки і банківську діяльність” [10] здійснення такої оплати не передбачено, а її розмір не встановлено.

З метою уникнення зловживанням з боку банківських установ та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб пропонується внести зміни до пункту 13 частини 4 статті 62 Закону України “Про банки і банківську діяльність” та викласти її в наступній редакції:

“Інформація щодо юридичних та фізичних осіб, що становить банківську таємницю розкривається банками:

13) арбітражним керуючим – на їхні запити стосовно боржників, щодо яких арбітражний керуючий здійснює повноваження розпорядника майна керуючого санацією, ліквідатора, керуючого реструктуризацією або керуючого реалізацією, в порядку, встановленому статтею 12-1 Кодексу України з процедур банкрутства, - щодо банківських рахунків клієнтів та операцій, проведених на користь чи за дорученням клієнта, а саме відомості на конкретно визначену дату або за конкретний проміжок часу та стосовно конкретного клієнта (юридичної або фізичної особи, фізичної особи - підприємця) про наявність рахунків, номери рахунків, залишок коштів на рахунках, операції списання з рахунків та/або зарахування на рахунки, призначення платежу, а також щодо договорів боржника про зберігання цінностей або надання клієнту в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа. Така інформація надається безкоштовно”.

Повернення (витребування) нерухомого майна боржника з володіння третіх осіб має також важливе значення для формування ліквідаційної маси банкрута.

В разі встановлення ліквідатором обставини безоплатного відчуження боржником відповідного майна на користь третіх осіб або здійснення такого відчуження не за ринковими цінами, арбітражний керуючий зобов’язаний ініціювати подання позовної заяви про визнання недійсними відповідних правочинів.

На практиці арбітражні керуючі стикаються із проблемою оплати великої суми судового збору за подання позовної заяви про витребування майна боржника з володіння третіх осіб.

Відповідно до положень Закону України “Про судовий збір” за подання до господарського суду у справах про банкрутство позовних заяв майнового характеру в межах справи про банкрутство сплачується судовий збір в розмірі 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

При цьому, положеннями даного Закону не передбачено наявність будь-яких пільг зі сплати судового збору під час проведення ліквідаційної процедури.

В практичній діяльності арбітражного керуючого, який виконує повноваження ліквідатора, зазначене є суттєвою проблемою, оскільки розмір судового збору обраховується від вартості майна та в багатьох випадках є істотним.

У зв'язку із цим, навіть підготувавши позовну заяву та зібравши всі необхідні докази, ліквідатор фактично немає реальної можливості здійснити повернення майна у власність боржника через відсутність коштів на сплату судового збору.

Наразі пільги зі сплати судового збору в межах ліквідаційної процедури положеннями діючого Закону не передбачені.

Так, відповідно до пункту 4 частини 1 статті 8 Закону України «Про судовий збір» враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі, за таких умов: заявником (позивачем) у межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) є юридична або фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, яка перебуває у судових процедурах розпорядження майном, санації або реструктуризації боргів, за клопотанням арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією) або боржника.

З метою підвищення ефективності дій арбітражного керуючого, який виконує повноваження ліквідатора, вважаю за необхідне викладення вищевказаного пункту Закону в наступній редакції:

«1. Враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою за її клопотанням відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі, за таких умов:

4) заявником (позивачем) у межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) є юридична або фізична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, яка перебуває у судових процедурах розпорядження майном, санації або реструктуризації боргів, ліквідації, за клопотанням арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією, ліквідатора) або боржника».

Зазначене надасть можливість арбітражному керуючому реалізовувати покладені на нього положеннями КУЗПБ повноваження з повернення майна боржника, що знаходиться у третіх осіб.

Такі дії сприятимуть наповненню ліквідаційної маси боржника задля наступного погашення грошових вимог кредиторів.

Неврегульованим залишається також питання включення до складу ліквідаційної маси боржника обмеженого в обороті майна.

Відповідно до частини 1 статті 178 Цивільного кодексу України об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи [11].

Згідно із частиною 4 статті 62 КУЗПБ за наявності у складі майна банкрута майна, виключеного з обігу, ліквідатор зобов'язаний передати його відповідним особам в установленому порядку.

При цьому, положеннями КУЗПБ не врегульовано питання включення до складу ліквідаційної маси обмеженого в обороті майна та його продажу в ліквідаційній процедурі.

Досить часто на практиці арбітражні керуючі виявляють у власності боржника такий вид обмеженого в обороті майна, як вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю або вогнепальну мисливську нарізну зброю.

В такому разі незрозумілий порядок зберігання виявленої зброї до моменту її продажу на аукціоні, а також не встановлено на законодавчому рівні джерела фінансування оплати послуг з такого зберігання.

За таких умов доцільним вважаю доповнення частини 4 статті 62 КУЗПБ та викладення її в такій редакції:

«За наявності у складі майна банкрута майна, виключеного з обігу або обмеженого в обороті майна, ліквідатор зобов'язаний передати його відповідним особам у встановленому порядку. Зберігання обмеженого в обороті майна до моменту його продажу на аукціоні відбувається за рахунок боржника. В разі відсутності у боржника коштів для оплати послуг із зберігання обмеженого в обороті майна, оплата таких послуг може бути покладена судом за клопотанням ліквідатора на кредиторів пропорційно розміру їхніх вимог».

Недосконалим також вважаю формулювання положення частини 5 статті 62 КУЗПБ, відповідно до якої ліквідатор, виявивши частку, яка належить банкруту у спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів у встановленому порядку порушує питання про виділення цієї частки [7].

На практиці досить часто арбітражні керуючі стикаються із тим, що частка боржника у спільному майні є незначною, а тому її виділ не є доцільним та не має перспектив продажу на аукціоні.

Так, наприклад, очевидним є те, що 1/10 частина однокімнатної квартири не буде продана на аукціоні.

За таких умов, частину 5 статті 62 КУзПБ доцільно викласти в такій редакції: «Ліквідатор, виявивши частку, яка належить банкруту у спільному майні, з метою задоволення вимог кредиторів у встановленому порядку порушує питання про виділення цієї частки. В разі недоцільності виділення частки у спільному майні, ліквідатор за згодою комітету кредиторів може відчужити частку боржника іншим співвласникам. В такому разі Комітет кредиторів визначає умови продажу такої частки відповідно до статті 75 цього Кодексу».

Наведенні законодавчі зміни не потребують додаткового фінансування з державного або місцевого бюджету, проте їх запровадження призведе до підвищення діяльності арбітражного керуючого під час виконання покладених на нього повноважень.

Обмеження дослідження. У межах даного дослідження розглянуто лише окремі аспекти діяльності арбітражного керуючого в процедурі формування ліквідаційної маси та поверненні активів боржника.

Перспективи подальших досліджень. Поза межами цього дослідження залишилися правові проблеми, пов'язані із визнанням недійсними правочинів боржника у процедурі банкрутства; усуненням перешкод в користуванні майном, включеного до складу ліквідаційної маси; покладенням солідарної та субсидіарної відповідальності на керівника та засновника керівника боржника.

Зазначені правові проблеми становлять перспективний напрям подальших наукових досліджень та будуть предметом аналізу у наступних наукових публікаціях.

6. Висновки

1. Інститут арбітражного керуючого є ключовим та визначальним в процедурі банкрутства юридичної особи. Діяльність арбітражного керуючого в ліквідаційній процедурі з формування ліквідаційної маси та поверненні активів боржника має наслідком не тільки задоволення грошових вимог кредиторів, а й досягнення відновлення платоспроможності боржника.

2. Під час виконання повноважень з формування ліквідаційної маси та поверненні активів боржника в своїй практичній діяльності арбітражні керуючі стикаються із проблемами недосконалості чинного законодавства України, що зменшує ефективність їх діяльності, а саме в частині: витребування інформації від банківських установ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; відсутністю пільг зі сплати судового збору в ліквідаційній процедурі; відсутністю у арбітражного керуючого права залучати необхідних спеціалістів та експертів за рахунок кредиторів; відсутністю у арбітражного керуючого права залучати спеціальні організації для здійснення охорони майна боржника, а також оплати комунальних послуг, необхідних для підтримання майна боржника в належному стані за рахунок кредиторів; включення до складу ліквідаційної маси обмеженого в обороті майна, порядку його зберігання та продажу;

3. Недосконалими наразі є положення пункту 4 частини 1 статті 12 КУзПБ щодо неможливості покладення на кредиторів витрат із залучення арбітражним керуючим інших спеціалістів та експертів для вирішення питань, які потребують спеціальних знань; пункту 1 частини 1 статті 61 КУзПБ щодо неможливості покладення на кредиторів витрат із оплати послуг суб'єктів охоронної діяльності та оплати комунальних послуг задля збереження схоронності майна, включеного до складу ліквідаційної маси боржника; пункту 13 частини 14 статті 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» щодо відсутності вказівки про безоплатність надання інформації та копій документів за запитом арбітражного керуючого; пункт 4 частини 1 статті 8 Закону України «Про судовий збір» в частині відстрочення або розстрочення сплати судового збору за позовними заявами, поданими арбітражними керуючими в ліквідаційній процедурі; частини 4 статті 62 КУзПБ в питанні визначення порядку та джерел фінансування зберігання обмеженого в обороті майна, включеного до складу ліквідаційної маси; частини 4 статті 62 КУзПБ в питанні включення до складу ліквідаційної маси обмеженого в обороті майна, порядку його зберігання та продажу; частини 5 статті 65 КУзПБ щодо виділення та продажу незначної частки боржника зі спільної власності.

4. З метою підвищення ефективності діяльності ліквідатора під час виконання повноважень з формування ліквідаційної маси та повернення активів боржника необхідним є внесення змін до чинного законодавства України, наведенні в даній роботі. Запропоновано відповідні проекти законодавчих змін до положень Кодексу України з процедур банкрутства та інших законів України.

Конфлікт інтересів

Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного наукового дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Стаття не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автор підтверджує, що не використовував технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Внесок авторів

Забарін Антон Федорович: Концептуалізація. Методологія, розслідування, Написання – підготовка чернетки, Написання – рецензування та редагування.

Література

1. Кабенюк, Ю. В. (2021). Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні. [Дис. ... канд. юрид. наук].
2. Хомко, Л. В., Яновицька, А. В. (2022). Правове регулювання банкрутства. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 280.
3. Бутирська, І. А. (2017). Учасники провадження у справі про банкрутство. [Автореф. дис. ... канд. юрид. наук].
4. Жуков, С. (2018). Судовий контроль над діями ліквідаторів. Судово-юридична газета. Available at: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/507284/>
5. Insolvenzordnung: vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866) (1994). Available at: <https://www.gesetze-im-internet.de/insol/BJNR286600994.html>
6. Джузь, В. В. (2006). Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Київ: Юридична практика, 384.
7. Кодекс України з процедур банкрутства (2019). Закон України № 2597-VIII. 18.10.2018. Відомості Верховної Ради України. № 19, ст. 74. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
8. Бурцева, І. (2020). Відсторонення арбітражного керуючого: за і проти. Юридична газета Online, 7. Available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankrutstvo-i-restrukturizaciya/vidstoronennya-arbitrazhnogo-keruyuchogo-za-i-proti.html>
9. Титова, О. В. (2006). Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах. [Автореф. дис. ... канд. юрид. наук].
10. Про банки і банківську діяльність (2000). Закон України № 2121-III. 07.12.2000. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
11. Цивільний кодекс України (2003). Закон України № 435-IV. 16.01.2003. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44, ст. 356. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Received 09.02.2026

Received in revised form 13.03.2026

Accepted 24.03.2026

Published 31.03.2026

Антон Федорович Забарін, аспірант, Київський університет права Національної академії наук України, вул. Академіка Доброхотова, 7А, Київ, Україна, 03142

E-mail: af.zabarin@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0009-0006-1189-9703>